



دانشگاه علوم پزشکی تهران

معاونت پژوهشی

منشور اخلاق در انتشارات علمی دانشگاه

۱- پژوهش عبارتست از "آزمودن فرضیاتی در مورد ارتباط احتمالی پدیده های طبیعی که به روشی نظام مند، کنترل شده، تجربی و دقیق انجام می شود"^۱. یافته های تحقیقات پزشکی به دلیل تاثیر زیاد بر زندگی مردم و سلامت جوامع از اهمیت ویژه ای برخوردارند، به همین دلیل اطمینان از صحت داده ها و آنالیزهایی که به عنوان یک تحقیق پزشکی ارائه می شود، اهمیت بسیاری دارد. این موضوع تنها شامل طراحی، اجرا و آنالیز مطالعه نیست، بلکه ثبت و نشر آن را نیز در بر می گیرد. این منشور منعکس کننده تعهد دانشگاه علوم پزشکی تهران در بالاترین سطح مدیریتی به رعایت اخلاق در انتشار پژوهش است. در نگارش این منشور از راهکارهای COPE (کمیته اخلاق در انتشار پژوهش)^۲، ICMJE (کمیته بین المللی سردبیران مجلات پزشکی)^۳ و WAME (انجمن جهانی سردبیران علوم پزشکی)^۴ استفاده شده است.

۲- مطابق بیانیه هلسینکی و دیگر بیانیه های شناخته شده، تأیید اخلاقی جزء اصلی تمامی پژوهش‌هایی است که بر روی انسانها، پرونده‌های پزشکی، بافت انسانی بی‌نام یا حیوانات زنده انجام می گیرد. چنین تأییدی باید توسط کمیته های اخلاقی متناسب انجام گیرد. کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی تهران هسته اصلی این فعالیت در دانشگاه علوم پزشکی تهران است. سایر کمیته های اخلاق مراکز تحقیقاتی و دانشکده‌ها نیز دارای اختیارات لازم مطابق قوانین هستند. تأییدیه کمیته اخلاقی ذیصلاح باید در متن مقاله ذکر شود. جزئیات رضایت بیماران و سایر مسائل مرتبط نیز باید به روشنی در پروپوزال پژوهشی و بصورت خلاصه در نتایج مطالعه توضیح داده شود.

۳- تمامی مسئولیت هر مطلب منتشر شده، شامل صحت و اعتبار تمامی مطالب آن، از جمله مطالب مربوط به اخلاق در پژوهش بر عهده نویسنده (نویسندگان) است. به همین دلیل تعیین دقیق و بی طرفانه تمام مولفین واجد شرایط، که تنها بدلیل همکاری فکری در نتایج پژوهش در لیست نویسندگان قرار گرفته اند، حیاتی است. در این باره راهکارها و استانداردهای بین المللی از جمله در WAME و ICMJE موجود است. بطور کلی نویسندگان باید به اندازه کافی در نگارش مقاله شرکت داشته باشند تا بتوانند مسئولیت تمامی (یا حداقل بخشی) از محتویات مقاله را برعهده بگیرند. همچنین باید آمادگی لازم برای

توضیح در مورد نقش هر یک از نویسندگان در نگارش مقاله نهایی را داشته باشند. ترتیب نویسندگان با اینکه معمولاً بر اساس توافق مشخص می شود، بیانگر نقش هر یک از نویسندگان در مقاله است. نویسنده مسئول کسی است که مسئولیت تیم تحقیقاتی و صحت کل کار را می پذیرد. توافق در مورد ترتیب اسامی باید بر اساس سهم هر یک از نویسندگان در نگارش مقاله و نه بر اساس جایگاه افراد یا سوابق آنها صورت گیرد. از تعیین مولف افتخاری (ذکر نام فردی که هیچ گونه نقشی در جنبه های علمی پژوهش نداشته) و حذف مولف حقیقی (حذف اسامی افرادی که نقش بسزایی در جنبه های علمی پژوهش داشته اند)، باید خودداری شود. در صورت امکان توصیه می شود طرحی برای تالیف مقالات هنگام شروع پروژه تحقیقاتی تهیه شود. در صورت دریافت گزارش قابل اثبات در زمینه تخلف در تالیف، دانشگاه اقدامات لازم را انجام خواهد داد.

۴- هر گونه ارتباط شخصی، تجاری، دانشگاهی و خصوصاً مالی که می توانند بالقوه بر روی اجرا و نشر نتایج یک تحقیق تاثیر بگذارند، تعارض منافع محسوب می شود. در چنین شرایطی نویسندگان باید این گونه روابط را در مقاله گزارش کنند.

۵- "مطالعات چاپ شده نیاز به تکرار ندارند"^۵ به همین دلیل، انتشار یا ارسال مجدد یا همزمان تمام یا بخشی از یک مقاله قبلاً چاپ شده یا ارسال شده به یک مجله، قابل قبول نیست. استثنای این مورد شامل انتشار خلاصه ای از پژوهش برای سمینار یا کنفرانس یا چاپ و انتشار پژوهش به زبانهای دیگر است. در چنین شرایطی استانداردهای بین المللی تا حدی برای نویسندگان آزادی عمل فراهم می کند، به شرط اینکه سوابق مربوطه از سوی نویسندگان کاملاً توضیح داده شود.

۶- نویسندگان یک مقاله با انتشار آن ادعا می کنند که محتویات علمی و ادبی مقاله، منتج از فعالیت علمی خودشان است. استفاده از نظرات یا جملات دیگران تحت عنوان نتایج یک پژوهش اصیل بر خلاف اخلاق علمی است و تخلفی جدی محسوب می شود که سرقت ادبی یا Plagiarism نام دارد. جدا از ذکر کامل منابع مورد استفاده، متن مقاله نباید این شبهه را ایجاد کند که تمام یا بخش هایی از آن از سایر نوشتارهای چاپ شده و چاپ نشده کپی شده است. دانشگاه علوم پزشکی تهران در حد امکان جهت جلوگیری از هر نوع سرقت ادبی اقدامات لازم را معمول می نماید و در موارد پیش آمده با توجه به شدت آن، میزان مطلب کپی شده و شرایطی که این عمل در آن صورت گرفته (از جمله تکرار در گذشته، تعمدی بودن و ...) پس از بررسی، موضوع را به مراجع صلاحیت دار ارجاع خواهد داد.

۷- جعل قسمتی یا تمام یافته های پژوهش (داده سازی)، دستکاری عمدی در داده ها یا آنالیزها (گمراه کردن)، یا گزارش روش هایی که در واقع از سوی محققین بکار نرفته اند، نمونه هایی از تقلب علمی هستند. در موارد احتمالی دانشگاه مدارک لازم را برای بررسی و اتخاذ تصمیم لازم در مورد افراد درگیر اخذ خواهد کرد. این مدارک شامل بانک اطلاعاتی داده ها، مدارک بیماران، ریز برون داده های آنالیزها و غیره خواهد بود.

۸- سردبیران مجلات باید در مورد نقش بسزای خود در ارتقا و اجرای قوانین اخلاقی هشیار باشند. جدا از کدهای مصوب کمیته های اخلاقی و راهکارهای موجود، کمیته اخلاق در پژوهش (COPE)^۲ الگوریتمها و فلوچارت هایی را برای سردبیران تهیه کرده است. حتی در صورتی که

راهکارهای فوق جواب گوی اهداف سردبیری نباشد، تمامی مجلات وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ملزم به تدوین سیاستی روشن در مورد نحوه برخورد با تخلفات احتمالی هستند.

همچنین، انتظار می رود مجلات دانشگاه در هنگام دریافت مقاله، موارد ذیل را از نویسندگان (نویسندگان) خواستار شوند:

- اعطای حق چاپ مقاله به مجله مربوطه
- اعلام تعارض منافع احتمالی
- اعلام صریح مولفین مبنی بر صحت و اصالت مقاله و اینکه مقاله از نوشتار دیگری کپی برداری نشده، در مجله دیگری چاپ نشده و یا برای چاپ ارسال نشده (و نخواهد شد).

این اقدامات علاوه بر آگاهی دادن به نویسندگان، می تواند راه را برای اقدامات قانونی احتمالی باز نماید. دانشگاه علوم پزشکی تهران از فعالیت هایی که باعث جلوگیری از انتشار غیر اخلاقی می شود نظیر رد مقالات، اخطار، تحریم افرادی که تخلفات اثبات شده داشته اند، انتشار اصلاحیه یا تذکر به خوانندگان و گزارش موارد تخلف به مسئولان دانشگاه حمایت می-کند. در این راستا تساهل و دلسوزی نباید باعث مخدوش شدن صحت علمی و اعتماد به مقالات پزشکی گردد. دانشگاه علوم پزشکی تهران همیشه آمادگی دارد که با سایر مجلات نیز در این زمینه همکاری کند و اقدامات لازم را در برخورد با چنین مواردی انجام خواهد داد.

۹- در صورتی که پس از رسیدگی موضوع تخلف احراز شود، کمیته اخلاق دانشگاه مراتب را به مراجع صلاحیت دار (مانند هیات ممیزه) ارجاع خواهد نمود.

References:

1. Kerlinger, F.N., Foundations of Behavioral Research, New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc ., 1964 . p . 13.
2. <http://www.publicationethics.org.uk/>
3. <http://www.icmje.org/>
4. <http://wame.org/>
5. Committee on Publication Ethics. Guidelines on Good Publication Practice. URL: <http://www.publicationethics.org.uk/guidelines/reports/2003/2003pdf15.pdf> [accessed 23 July, 2007].
6. <http://ams.ac.ir/aim/>